

Список використаних джерел:

1. Вернадський В. І. Наукова думка як планетне явище. *Вернадський В. І. Вибрані праці*. К : Наукова думка, 2005. С. 100–265.
2. Подолинский С. Труд. Луцьк, 2004. С. 160 с.
3. Transforming power: energy, environment, and society in conflict / J. Byrne, N. Toly, L. Glover. New Brunswick, NJ, USA : Rutgers-The State University, 2009. 275 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-302-9-17>

Гайворонюк Н. В.,

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових, гуманітарних наук
та економічної безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

СВІТОГЛЯДНІ ОСНОВИ СУЧАСНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ВЧЕННЯ ПРО НООСФЕРУ В. ВЕРНАДСЬКОГО

Вчення про ноосферу В. Вернадського широко відоме і має чимало різних інтерпретацій: від повного заперечення до дедалі глибшого використання наукового потенціалу, що міститься в ньому. З одного боку, воно піддається критиці за утопічність і не доведеність фактами, а з другого, продовжує активно розвиватись і знаходити послідовників.

Для сучасного українського суспільства, як і кожного українця, вчення про ноосферу важливе з точки зору наближення як індивідуальної, так і суспільної свідомості до рівня європейської цивілізаційної ідентичності, яке відбувається різними шляхами. Один тих шляхів – вивчення доробку видатного представника української науки академіка В. Вернадського, що вчить людину вільно мислити у контексті цілісного буття, що об'єднує всіх.

З точки зору філософської рефлексії вчення про ноосферу засвідчує його близькість до європейської традиції. В поглядах В. Вернадського філософи знаходять ознаки спільності з об'єктивним ідеалізмом німецького мислителя XIX століття Гегеля. Зокрема, те, що в системі Гегеля виражається категоріями «Абсолютна Ідея» і «природа», В. І. Вернадський поєднує в концепті «геологічна сила», а гегелівський Абсолютний Дух співвідноситься з ноосферою. Крім того, у В. Вернадського можна також знайти кореляції з ідеями пізнього

М. Шелера, який говорить про можливість глибинної духовної трансформації буття людини» [1, с. 73].

Сучасна концепція, запропонована українськими філософами С. Пирожковим і Н. Хамітовим, обґрунтовує ідею перспективного розвитку і втілення потенціалу вчення про ноосферу в цивілізаційному проекті під назвою «ноосферна цивілізація», який в свою чергу, є частиною творення проекту цивілізаційної суб'єктності України.

Що таке ноосферна цивілізація і наскільки реалістичним є її втілення в життя? Ноосферна цивілізація в своїй основі спирається на ідеї В. Вернадського. Але виходить з того, що за рахунок трансформації змісту поняття ноосфери і набуття нею нової якості, вона постає не лише як «мисляча оболонка» Землі, а як втілення ідеї розвитку самої людини.

Ноосферну цивілізацію автори концепції визначають як нову якість діяльності та життя людства у взаєминах з природою, а також – у запровадженні інновацій в різних сферах, зокрема, гуманістичній, науковій, духовно-культурній і технологічних, а також усвідомлення необхідності консолідації зусиль з метою подолання глобальних проблем і війн в ім'я гідного розвитку й самореалізації людини [2, с. 246].

Антропологізм концепту цивілізаційної ноосфери розкривається через фокусування на людині, яка сама стала продуктом її(ноосфери) діяльності. Адже, вийшовши за рамки природи, людина розширила межі взаємодії з світом. Змінилась сама, змінила власну природу і зуміла перебудувати світ навколо себе. Згідно духу вчення В. Вернадського ноосфера створила і продовжує створювати нову якість людського світу.

Філософським світоглядом, який обґрунтовує процеси набуття змін в контексті розвитку поглядів В. Вернадського, автори концепції ноосферної цивілізації називають метаантропологію, що окреслює нові межі і виміри людського буття, умови комунікації в цих вимірах і архетипові основи цивілізації та культури (Н. Хамітов).

В рамках такого дискурсу метаграницне буття є новою якістю екзистенціально-особистісного виміру людського буття, в якому стає можливим розв'язання колізій інших вимірів, проте це розв'язання не є кінцевим та завершеним, воно може розриватися новими колізіями й набувати граничності [2].

Отже, спираючись на антропологічне розуміння ноосфери «як певного еволюційного стану людського буття» концепт ноосферної цивілізації пропонує такий філософський світогляд, який відповідатиме змінам, що відбуватимуться зі світом і з людиною. Його використання як методології розвитку потенціалу людини, нації, людства від

буденних до вищих життєвих і духовно-моральних проявів, застосовується для осмислення цивілізаційного проекту України [2]. Втілення такого проекту на основі використання цивілізаційного потенціалу українства [3], самореалізація українства як самостійного суб'єкта історичного процесу не заперечувала б світоглядним переконанням видатного вченого, який чимало зробив для розвитку української науки. Усвідомлення цього факту є важливим поступом в розвитку наукових ідей В. Вернадського.

Список використаних джерел:

1. Пирожков С. І., Хамітов Н. В. Ноосферна цивілізація: від потенцій до нової реальності. *Вісник НАН України*. 2018. № 2. С. 71–82. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/132173/13-PyrozHKov.pdf?sequence=1>
2. Пирожков С. І., Хамітов Н. В. Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини. Київ : Наукова думка, 2020. 255 с.
3. Сучасне українство: цивілізаційні виклики та відповіді : монографія. 2-ге вид., доповн. ; наук. ред. М. І. Обушний ; відп. ред. І. М. Грабовська. Київ : Міленіум, 2019. 416 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-302-9-18>

Глушенок Н. М.,
*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національного транспортного університету
м. Київ, Україна*

З ЕПІСТОЛЯРНОЇ СПАДЩИНИ: ЛИСТУВАННЯ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО З М. І. УСАНОВИЧЕМ

Загальний обсяг творчої спадщини В. І. Вернадського, в тому числі наукові праці, публіцистичні статті, щоденникові і автобіографічні записи величезний. Окремим рядком в цьому переліку визначено місце листування (приватного та офіційного), саме воно, часто дає інформацію, яку неможливо отримати з інших джерел. Через листи можна зрозуміти як змінюються наукові, політичні, громадські погляди вченого, як він вболіває за науку та її майбутнє. Епістолярна спадщина